

La pau és a l'interior

Serenitat i mística en santa Teresa de Jesús i en sant Joan de la Creu¹

Agustí Borrell

Carmelita descalç. Biblista.

¹ Per citar les obres de Teresa de Jesús s'usen les sigles següents: V (*Libro de la Vida*), CV (*Camino de Perfección* [còdex de Valladolid]), M (*Las Moradas* [Castell interior]), F (*Las Fundaciones*). Per a les obres de Joan de la Creu, les sigles són aquestes: S (*Subida del Monte Carmelo*), N (*Noche oscura del alma*), CB (*Cántico espiritual* [segona redacció]), LB (*Llama de amor viva* [segona redacció]).

Vivim en un món convuls. Si més no, aquesta és la impressió generalitzada, que confirmen els principals pensadors i analistes socials. Hi ha una sensació de moviment constant i de canvi permanent en molts àmbits, tot sembla fluid i inestable. Abunden les guerres i els conflictes de tota mena, la violència és omnipresent, les posicions ideològiques i polítiques es radicalitzen.

Seria agosarat afirmar que qualsevol temps passat va ser millor. La humanitat ha viscut sempre en tensió, i segurament tendim a exagerar els elements negatius de la nostra realitat i a deixar de banda els positius. En qualsevol cas, en el nostre context europeu i occidental en general (si és que encara es pot considerar diferent del de la resta del món), és fàcil percebre un ritme de vida accelerat, marcat per la falta de referents estables i per una incertesa accentuada sobre el futur. Aquest ambient porta moltes persones a reaccionar amb inquietud i amb neguit. L'estrès s'encomana i creixen els desequilibris psicològics i emocionals, com també la crispació, que té múltiples expressions, tant a la vida real com a les xarxes socials.

Són prou conegudes les anàlisis d'intel·lectuals com Zygmunt Bauman, amb el seu concepte de modernitat líquida,² o més recentment les intervencions de Byung-Chul Han, segons el qual patologies com la depressió, el trastorn per dèficit d'atenció amb hiperactivitat, el trastorn límit de la personalitat o la síndrome de desgast ocupacional defineixen el panorama dels inicis d'aquest segle.³

Més a prop nostre, Francesc Torralba ha fet igualment importants observacions i reflexions sobre les característiques de la nostra societat i les conseqüències en la vida de les persones; per exemple, afirma que «el que caracteritza de forma nítidament clara la nostra època és la incertesa» i que «aquest fet de no saber a què atènyer-se genera desassossec en tots els ordres de la vida, especialment en el laboral i l'afectiu, però també en el social i en el polític»,⁴ la qual cosa deriva en la falta d'estabilitat emocional, social i econòmica.⁵

² Zygmunt BAUMAN, *Temps líquids. Viure en una època d'incertesa*, Barcelona, Viena, 2007.

³ Byung-Chul HAN, *La societat del cansament*, Barcelona, Herder, 2015.

⁴ Francesc TORRALBA ROSELLÓ, *Món volàtil. Com sobreviure en un món incert i inestable*, Barcelona, Columna, 2018, p. 21.

⁵ *Ibid.*, p. 24.

En aquest context, no és estrany que creixi el desig de pau i de tranquil·litat i es busquin per tots els mitjans possibles, sense excloure el recurs a l'espiritualitat. Proliferen les tècniques de relaxació corporal i anímica, sovint inspirades en les diverses tradicions religioses, preferiblement d'origen oriental. Pràctiques com el silenci o la meditació són acollides i adaptades en els ambients més variats, en una mena d'ús terapèutic de l'espiritualitat. En aquest sentit, crida l'atenció l'àmplia difusió del *mindfulness*, i en particular de l'anomenada *Mindfulness-Based Stress Reduction*, com a mitjà per controlar l'ansietat i la depressió.⁶

Els místics

Quan es pensa en la serenitat i en la pau interior, sobretot en l'àmbit espiritual, ve espontàniament a la ment l'experiència dels místics. ¿Quina és la seva aportació a la recerca de la pau interior? ¿Pot ser la mística un mitjà de pacificació, de retrobament de la serenitat perduda en un món convuls? ¿Què tenen a dir-nos místics i mestres espirituals com Teresa de Jesús o Joan de la Creu en aquest sentit?

Teresa de Jesús no usa mai la paraula «serenitat», i Joan de la Creu ho fa poques vegades, si bé tots dos tenen un ampli vocabulari del mateix àmbit semàntic. Sovintegen en els seus escrits termes com «quietud», «assossegament», «descans», «tranquil·litat» i sobretot el més ric i significatiu: «pau»; també parlen sovint, per contrast, dels seus antònims: «temor», «por», «desassossec», «torbament»...

En Teresa de Jesús i en Joan de la Creu, sovintegen termes com «quietud», «assossegament», «descans», «tranquil·litat» i sobretot el més ric i significatiu: «pau».

La primera observació necessària és que els místics no viuen allunyats de la realitat. Al contrari, són ben conscients de l'estat de la societat de la qual formen part. Saben perfectament que el món es troba en agitació permanent. Teresa de Jesús diu que al món s'hi ha calat foc,⁷ i és

⁶ Cf. Paul GROSSMAN et al., «Mindfulness-based stress reduction and health benefits. A meta-analysis», *Journal of Psychosomatic Research* 57 (2004), p. 35-43.

⁷ «Estase ardiendo el mundo» (CV 1, 5).

ben coneguda la seva expressió *tiempos recios*⁸ per definir l'època en què viu.

Tanmateix, els místics no es lamenten ni es resignen davant l'estat del món, si bé tampoc no s'hi enfronten directament. Més aviat es pregunten com poden trobar el camí de la plenitud i de la felicitat en el context concret que els ha tocat de viure. Estan convençuts que en qualsevol temps i en qualsevol lloc és possible viure a fons, i que si no s'aconsegueix no és pas per culpa de l'ambient. Teresa de Jesús adverteix que, si en algun moment les coses no van bé, no s'hi val a queixar-se dels temps, que sempre són una oportunitat que cal aprofitar, sinó que cadascú ha de preguntar-se què pot canviar en ell mateix.⁹

Ara bé, els místics no proposen camins fàcils per aconseguir una serenitat còmoda que permeti suportar les dificultats de l'existència i de la història. Els místics són alternatius. No esperen sentir-se una mica millor, sinó que volen una vida plena; no es conformen amb poc ni amb molt: ho volen tot. El seu objectiu no és la tranquil·litat o el benestar emocional, sinó trobar el sentit de la vida, saber qui som i a què estem destinats, viure amb tota la intensitat possible.

I allò que descobreixen en aquesta recerca és que la persona humana és extraordinària i incomparable. També s'adonen que per conèixer-la i gaudir-ne, cal mirar endins. La riquesa de la persona és en el seu interior. Així, doncs, cal superar una mirada superficial i externa per descobrir la nostra identitat més profunda i autèntica. Com diu Cristina Kaufmann, per als místics «la interioritat no és el contrari de l'exterioritat, sinó de la superficialitat, de la multiplicitat no integrada, de la dispersió i la mediocritat».¹⁰

El problema és que poques vegades ens aturem a pensar en la nostra interioritat.¹¹ Els místics conviden amb insistència, gairebé amb urgència, a emprendre el viatge interior, no

⁸ v 33, 5.

⁹ «No lo echen a los tiempos, que para hacer Dios grandes mercedes a quien de veras le sirve, siempre es tiempo, y procuren mirar si hay quiebra en esto y enmendarla» (F 4, 5).

¹⁰ Cristina KAUFMANN, *La transparència de l'invisible* (1), Barcelona, Claret, 2007, p. 195-196 («Torsimany», 11).

¹¹ «Qué bienes puede haber en esta alma o quién está dentro en esta alma o el gran valor de ella, pocas veces lo consideramos» (1 M 1, 2).

pas per fugir del món ni per recloure's en si mateix, sinó per trobar la veritable identitat i la plenitud humana. El punt de partença fonamental de la vida mística és que no estem buits per dins.¹² El nostre món interior és ple de tresors immensos i, sobretot, acull una presència personal impensada: per als místics cristians, la vida interior té sentit per trobar-hi Déu i entrar en relació personal d'amor amb ell.

La serenitat necessària per a la vida espiritual

La relació de la vida espiritual amb la serenitat apareix des de l'inici. Ara bé, no es tracta de la tranquil·litat que es pugui aconseguir amb tècniques de relaxació, amb un esforç de concentració o retirant-se en un ambient ideal de silenci i de serenor. La pau veritable arribarà en el context de la pregària, però molt més endavant. Al principi, la serenitat és l'actitud necessària per començar i per avançar en la pràctica oracional.¹³

Aquesta pau interior inicial, l'hem de buscar nosaltres, sense esperar que ens vingui donada. Calen la decisió i l'acció humanes per assolir-la. Hem de crear les condicions necessàries per asserenar l'esperit i poder dedicar l'atenció a l'interior. Teresa, a partir de la seva coneguda imatge de l'ànima com un castell interior, diu que solem viure dispersos a l'exterior, fora de nosaltres mateixos.¹⁴ De manera molt gràfica, arriba a qualificar els qui es mostren incapaços d'aturar-se i tenir una mica de pau com a cavalls desbocats, sempre inquiets i agitats.¹⁵

Es tracta de buscar la pau interior, sense deixar-se atabalar, arrossegats pel moviment i l'activitat incessants. Allò que ha de canviar no és l'exterior, sinó l'interior: no són les circumstàncies, sinó l'actitud personal. Viure amb pau i serenitat és

¹² «No nos imaginemos huecas en lo interior» (CV 28, 10).

¹³ «Lo que mucho conviene para este camino que comenzamos a tratar es paz y sosiego en el alma» (CV 20, 5).

¹⁴ «Hay almas tan enfermas y mostradas a estarse en cosas exteriores, que no hay remedio ni parece que pueden entrar dentro de sí» (1 M 1, 6).

¹⁵ «Hay unas almas y entendimientos tan desbaratados como unos caballos desbocados, que no hay quien las haga parar. Ya van aquí, ya van allí, siempre con desasosiego» (CV 19, 2).

possible, i no depèn del context o dels fets, sinó de cadascú. És cert que en definitiva serà un do de Déu, però cal que existeixin les disposicions necessàries per rebre'l. Teresa ho emfasitza, perquè «qualsevol tribulació o guerra es pot sofrir mentre tinguem pau allí on vivim», però voler la tranquil·litat sense pacificar-se a si mateix no té sentit.¹⁶

Les virtuts porten pau

Teresa pensa en un treball personal intens i compromès, que té a veure amb les actituds i els comportaments: tan sols cultivant unes determinades conductes que porten a la maduresa personal es pot assolir la serenitat. Tot escrivint a les monges de la seva primera comunitat de carmelites descalces, posa en relleu tres virtuts essencials en la seva visió de la persona humana i del camí espiritual, i assegura que són imprescindibles per tenir pau interior i exterior: l'amor mutu, el deseiximent i la humilitat.¹⁷ Les virtuts suposen la pràctica del bé, la vivència de la bondat; són actituds positives de la persona que permeten el creixement i la maduració.

Joan de la Creu, per la seva banda, amb un llenguatge propi i amb altres imatges, transmet el mateix missatge. En el seu *Càntic espiritual*, comentant el vers «de pau edificat», subratlla la importància de les virtuts, i especialment de l'amor, com a origen de la veritable pau interior. Diu, per exemple: «De l'amor perfecte surt la pau perfecta de l'ànima.»¹⁸

Teresa de Jesús posa en relleu tres virtuts que assegura que són imprescindibles per tenir pau interior i exterior: l'amor mutu, el deseiximent i la humilitat. 51

¹⁶ «Cualquier desasosiego y guerra se puede sufrir con hallar paz adonde vivimos [...]; mas que queremos venir a descansar de mil trabajos que hay en el mundo y que quiera el Señor aparejarnos el descanso, y que en nosotras mismas esté el estorbo, no puede dejar de ser muy penoso y casi insufriero» (4 M 1, 12; cf. 2 M 1, 9).

¹⁷ «Importa mucho que entendamos lo muy mucho que nos va en guardarlas para tener la paz que tanto nos encomendó el Señor, interior y exteriormente: la una es amor unas con otras; otra, desasimiento de todo lo criado; la otra, verdadera humildad, que aunque la digo a la postre, es la principal y las abraza todas» (CV 4, 4).

¹⁸ «Y del perfecto amor [...] sale la perfecta paz del alma [...] cada una de las virtudes de suyo es pacífica, mansa y fuerte, y, por el consiguiente, en el alma que las posee hacen estos tres efectos, conviene a saber: paz, mansedumbre y fortaleza» (CB 24, 8).

Com és sabut, és característica de Joan de la Creu l'atenció a temes com la renúncia, el despullament, el despreniment, la mortificació, el no-res... Una aproximació superficial pot fer la impressió que tingui una visió negativa i pessimista del món i que proposi el rigor ascètic. La clau és l'objectiu que es persegueix. El místic vol la plenitud; no es conforma amb engrunes ni, de fet, amb res de limitat i parcial, per més bo que sigui. Joan de la Creu aspira a la plenitud humana, aspira al Tot, i per això sap que cal desprendre's de qualsevol cosa que sigui incompatible amb aquest objectiu. Es tracta de ser plenament lliures per poder rebre-ho tot.

La persona humana es mou pels desigs, per l'afany de tenir, d'experimentar, de posseir... Joan de la Creu, en línia amb la tradició espiritual cristiana, parla dels «apetits», els desigs impulsius que porten a delejar la possessió o l'experiència de realitats materials o espirituals. El problema no rau en les coses, que per elles mateixes són totes bones i positives, sinó en la relació que hi establim, que massa sovint és de dependència i de submissió. La qüestió no són ni tan sols els desigs, sinó l'afany excessiu, les inclinacions desordenades de l'afectivitat, les addiccions que ens creem amb tanta facilitat, els lligams de tota mena als quals ens sotmetem (a les riqueses, als honors, a les experiències, a les relacions...). La pau no és possible sense una veritable llibertat interior. Mentre hi hagi una dependència de béns, de fets o de persones, no tindrem llibertat ni tindrem pau. Si Joan de la Creu parla de renúncia i de despullament és per assolir la llibertat. La pau demana el despullament de si mateix.¹⁹

Per sobre de tot, la qüestió és que la nostra capacitat és tan gran que només Déu la pot omplir. Joan de la Creu diu que les potències de l'ànima «no s'omplen amb menys que infinit».²⁰ Per això és perdre el temps posar la confiança i dedicar les energies a tot allò que sigui menys que Déu.²¹ A propòsit de Joan de la Creu, Cristina Kaufmann

¹⁹ Francesco ASTI, «L'intimità del pacificatore è la pace dell'intimità», *Mysterion* 15 (2022), p. 39-42 [p. 40]: «Perché ci sia pace è evidente che il percorso da fare è quello di spogliarsi di tutto ciò che è frutto dell'egoismo umano.»

²⁰ «Las potencias del alma, memoria, entendimiento y voluntad [...] son tan profundas quanto de grandes bienes son capaces, pues no se llenan con menos que infinito» (LB 3, 17).

²¹ «Todo el ser de las criaturas, comparado con el infinito (ser) de Dios, nada

comenta: «Res no és prou gran per a la nostra set d'amor, fora de Déu; res no és prou ferm i segur per a la nostra indigència, fora de Déu; res no pot correspondre a la nostra llibertat, fora de Déu.»²²

I no cal oblidar que tot el plantejament de Joan de la Creu està centrat sempre en l'amor. Tan sols amb la mirada posada en l'amor incomparable de Déu, l'únic que pot satisfer de debò el cor humà, val la pena i és possible deslligar-se de qualsevol altre amor o desig.²³

La pau veritable

La pau interior, doncs, és en primer lloc un objectiu que cal perseguir amb l'ajuda de la meditació i la pràctica d'actituds positives, i sobretot per l'alliberament de tot allò que lliga i esclavitzava la voluntat humana. D'aquesta manera es podrà avançar en el camí del creixement personal més autèntic, que és la vida de pregària, entesa com a relació d'amor cada vegada més intensa amb Déu present en l'interior.

En els estadis més avançats d'aquest itinerari es va trobant una altra pau, la que no es pot aconseguir amb l'esforç humà sinó que arriba com un do. Aquesta pau es comença a experimentar quan es passa de la pregària com a activitat humana a la contemplació que ja és do de Déu. Teresa de Jesús parla de la pregària de quietud, que seria la primera etapa de la vida pròpiament mística i que comporta una nova experiència de pau interior: «És com si l'ànima es posés en pau o, per dir-ho millor, com si la hi posés el Senyor amb la seva presència...»²⁴

Tanmateix, la veritable pau de la qual parlen els místics es dona en la plenitud de la unió d'amor amb Déu. Segons la

es. Y, por tanto, el alma que en él pone su afición, delante de Dios también es nada, y menos que nada [...]. Y, por tanto, en ninguna manera podrá esta alma unirse con el infinito ser de Dios» (1 s 4, 4).

²² Cristina KAUFMANN, *La transparència de l'invisible* (2), Barcelona, Claret, 2007, p. 132 («Torsimany», 12).

²³ «Porque para vencer todos los apetitos y negar los gustos de todas las cosas, con cuyo amor y afición se suele inflamar la voluntad para gozar de ellos, era menester otra inflamación mayor de otro amor mejor, que es el de su Esposo» (1 s 14, 2).

²⁴ «Porque es un ponerse el alma en paz, o ponerla el Señor con su presencia, por mejor decir [...] porque todas las potencias se sosiegan» (CV 31, 2; cf. V 15, 1).

presentació característica de Teresa de Jesús, ens trobem en les setenes estances del castell interior, l'estat del «matrimoni espiritual», culminació de la unió amb Déu. Teresa s'entusiasma en la descripció d'aquest estat i diu que no sap amb què comparar-ho, només se li acut que és un tast de la glòria celestial.²⁵ Un dels efectes que produeix aquesta unió d'amor amb Déu és la pau permanent.²⁶ Joan de la Creu, en una descripció semblant, assegura que l'ànima que ha entrat totalment dintre seu i viu en la presència de Déu gaudeix «de tota pau», tant com és possible en aquesta vida.²⁷ Ho expressa admirablement la darrera estrofa del poema de la *Noche oscura*:

*Quedeme y olvideme,
el rostro recliné sobre el Amado,
cesó todo y dejeme,
dejando mi cuidado
entre las azucenas olvidado.*

Parlant de l'itinerari que Joan de la Creu presenta per arribar a la unió amb Déu, Juan Antonio Marcos comenta que durant el procés de la nit, en el pas pels diversos estats místics, tot és lluita, inestabilitat i inseguretat, mentre que, un cop s'arriba a la unió mística, tot és pau segura i estable.²⁸

Pau enmig de les dificultats

No cal pensar que la realitat exterior canviï per a qui viu en aquest estadi de la vida mística. El do de la «pau perfecta» no té res a veure amb l'absència de dificultats o conflictes. Es tracta, en canvi, de la serenitat interior que es manté

²⁵ «No sé a qué lo comparar, sino a que quiere el Señor manifestarle por aquel momento la gloria que hay en el cielo» (7 M 2, 3).

²⁶ «Ella [...] no se muda de aquel centro ni se le pierde la paz; porque el mismo que la dio a los apóstoles, cuando estaban juntos se la puede dar a ella» (7 M 2, 6; cf. cv 30, 5; Joan de la Creu té un text molt semblant a 3 s 3, 6).

²⁷ «De donde ninguna cosa la puede ya llegar ni molestar, habiéndose ya ella entrado de todas las cosas en su Dios, donde de toda paz goza, de toda suavidad gusta y en todo deleite se deleita, según sufre la condición y estado de esta vida» (CB 20-21, 15).

²⁸ Juan Antonio MARCOS, *Un viaje a la libertad: San Juan de la Cruz. La experiencia mística en metáforas cotidianas*, Madrid, Editorial de Espiritualidad, 2007, p. 30.

independentment de les circumstàncies o dels esdeveniments exteriors.²⁹ Tant és així que el qui es troba en aquest estat accepta amb goig les adversitats, les incomprendions o les persecucions, fins al punt de respondre al mal amb el bé, perdonant i estimant immediatament aquells que el maltracten.³⁰ La idea és clara: la pau que ve de la unió amb Déu és tan sòlida i estable que no es perd per més obstacles i contradiccions que apareguin, que de fet són freqüents en la vida mística.³¹ Teresa identifica aquesta pau «que depèn només de Déu»³² amb la llibertat d'esperit i amb la màxima felicitat que es pot tenir en aquesta vida.³³

També Joan de la Creu remarca la serenitat que es pot i s'ha de mantenir enmig de les dificultats i les adversitats. Segons ell, la tranquil·litat interior i la pau són un bé més gran que qualsevol riquesa i no s'ha de perdre mai.³⁴ Per això aconsella amb vehemència de procurar mantenir sempre el cor en pau, sense inquietar-se per res del que passi, sabent que tot en aquest món és provisional,³⁵ i avisa contra la inutilitat de neguitejar-se, encara que tot vagi malament, i convida a mantenir-se sempre «amb igualtat tranquil·la i pacífica».³⁶ Més encara: assegura que no és voluntat de Déu que ningú s'inquieti ni pateixi maldecaps, i que si algú ho

55

²⁹ «Mas en estotras moradas no deja de haber tiempos de guerra y de trabajos y fatigas; mas son de manera que no se quita de su paz y puesto» (7 M 2, 10).

³⁰ «Tienen también estas almas un gran gozo interior cuando son perseguidas, con mucha más paz que lo que queda dicho, y sin ninguna enemistad con los que las hacen mal o desean hacer; antes les cobran amor particular» (7 M 3, 5).

³¹ «Yo os digo, hermanas, que no les falta cruz, salvo que no las inquieta ni hace perder la paz, sino pasan de presto, como una ola, algunas tempestades, y torna bonanza; que la presencia que traen del Señor les hace que luego se les olvide todo» (7 M 3, 15).

³² Cf. F 5, 7.

³³ «No queriendo nada, lo poseen todo. Ninguna cosa temen ni desean de la tierra, ni los trabajos las turban, ni los contentos las hacen movimiento» (F 5, 7).

³⁴ «En todos los casos, por adversos que sean, antes nos habemos de alegrar que turbar, por no perder el mayor bien que toda la prosperidad, que es la tranquilidad del ánimo y paz en todas las cosas adversas y prósperas, llevándolas todas de una manera» (3 s 6, 4).

³⁵ «Procure conservar el corazón en paz; no le desasosiegue ningún suceso de este mundo; mire que todo se ha de acabar» (*Dichos* 153).

³⁶ «Porque claro está que siempre es vano el conturbarse, pues nunca sirve para provecho alguno. Y así, aunque todo se acabe y se hunda y todas las cosas sucedan al revés y adversas, vano es el turbarse, pues, por eso, antes se dañan más que se remedian. Y llevarlo todo con igualdad tranquila y pacífica, no solo aprovecha al alma para muchos bienes, sino también para que en esas mismas adversidades se acierte mejor a juzgar de ellas y ponerles remedio conveniente» (3 s 6, 3).

fa és per la flaqueza de la seva virtut, és a dir, perquè no es pren les adversitats amb serenitat.³⁷

Com diu Federico Ruiz comentant Joan de la Creu, «la pau es viu simultàniament amb els problemes i les preocupacions, i no quan han passat els contratemps i les afliccions». I afegeix: «Malgastem una gran quantitat d'energia psíquica i espiritual per no haver après, i potser ni tan sols haver intentat d'aprendre, a unir els contratemps amb una pau profunda.»³⁸

De la pau interior al compromís actiu

56

La pau de la qual parlen els místics no significa indiferència o despreocupació davant del món o de les persones. El qui arriba als estadis més alts de la vida espiritual i de la relació amb Déu no es desenten dels altres ni de la història. L'entrada en el propi interior, la llibertat personal respecte dels béns i dels esdeveniments, la serenitat que res no pot alterar i tota la resta d'elements associats al procés espiritual no comporten el desinterès pel bé dels altres. Ben al contrari. En els estadis més avançats de la vida espiritual, els místics continuen parlant d'«oblit de si mateix», però mai d'oblit dels altres.³⁹ Teresa afirma que la pau interior que tenen els qui estan en el grau més alt d'unió amb Déu no és per tenir pau a l'exterior, sinó precisament per poder actuar amb més força i decisió.⁴⁰

Una paraula clau en aquest context és *servei*. Quan Teresa demana amb insistència a les monges que no deixin d'avançar pel camí de la pregària, diu que és amb aquesta finalitat: per tenir forces per servir.⁴¹

³⁷ «No es de voluntad de Dios que el alma se turbe de nada ni que padezca trabajos; que, si los padece en los adversos casos del mundo, es por la flaqueza de su virtud» (*Dichos* 56).

³⁸ Federico RUIZ, «La pace sul Monte. L'insegnamento di San Giovanni della Croce», *Rivista di Vita Spirituale* 44 (1990), p. 533-553 [p. 552-553].

³⁹ Cf. 7 M 3, 2.

⁴⁰ «Ya os he dicho que el sosiego que tienen estas almas en lo interior, es para tenerle muy menos, ni querer tenerle, en lo exterior» (7 M 4, 10).

⁴¹ «Esto quiero yo, mis hermanas, que procuremos alcanzar, y no para gozar, sino para tener estas fuerzas para servir» (7 M 4, 12).

Conclusió

Alguns elements característics de la vida espiritual (la meditació, el silenci, la interiorització...) poden semblar instruments adequats per aconseguir una mica de serenitat enmig de la complexitat de la vida actual. El treball personal amb aquests instruments, i sobretot la pràctica del bé i l'exercici d'actituds positives, contribueixen a assolir un estat de major tranquil·litat interior.

Tanmateix, els místics, a partir de la seva experiència personal, pensen en una pau molt més profunda, veritable i duradora: la que només Déu pot donar i que es rep en els estadis més avançats de la unió d'amor amb ell. La pau que ve de Déu és tan sòlida que no es veu alterada per les circumstàncies externes, per més desfavorables que siguin o que semblin. La pau interior es manté enmig de les dificultats i els conflictes i permet de viure amb plenitud i llibertat en qualsevol situació.

La serenitat dels místics no és evasió de la realitat, sinó que empeny a un compromís actiu i a una implicació més gran al servei dels altres. ω